

Уся палітра нашага багацця

Чаму так важна зберагаць помнікі гісторыі і архітэктуры? Як культурная спадчына спрыяе развіццю краіны і грамадства? Што робіцца для захавання славытых мясцін? Гэтыя ды іншыя актуальныя пытанні абмеркавалі адмыслоўцы падчас рэспубліканскага семінара.

Мерапрыемства разгарнулася 18 красавіка на базе Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Удзел у семінары ўзялі прадстаўнікі Міністэрства па ахове помнікаў гісторыі і культуры Пензенскай вобласці Расійскай Федэрацыі, спецыялісты ў сферы аховы гісторыка-культурнай спадчыны і музейнай справы, архітэктары, археалагі, мастацтвазнаўцы, прадстаўнікі сталічнай сферы адукацыі. Мадэратарам круглага стала выступіў кансультант упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры **Генадзь Ходар**.

З прывітальнымі словам да ўдзельнікаў семінара звярнуўся намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь **Сяргей Саракач**. Ён адзначыў, што гісторыка-культурная спадчына з'яўляецца асновай культурнага коду нацыі і складае найважнейшы патэнцыял для выхавання падрастаючага пакалення. Менавіта таму для ўдзелу ў семінары былі запрошаны прадстаўнікі сферы адукацыі, у тым ліку кіраўнікі і спецыялісты ўпраўленняў па адукацыі адміністрацый раёнаў Мінска, прадстаўнікі ўстаноў адукацыі, якія курыруюць пытанні патрыятычнага выхавання і ідэалагічнай работы, металдысты і настаўнікі. Неабходна знаёміць моладзь з помнікамі гісторыі, бо менавіта яны фарміруюць нацыянальную самасвядомасць, выклікаюць гонар за сваю краіну.

Намеснік міністра таксама падкрэсліў, што вялікая ўвага надаецца рабоце з аб'ектамі архітэктурнай спадчыны, якія не выкарыстоўваюцца, праведзеная іх інвентарызацыя і распрацаваная праграма па іх уключэнні ў гаспадарчы абарот і правядзенні рамонтна-рэстаўрацыйных работ. За апошнія два гады ў турыстычны абарот уключана ўжо 37 такіх аб'ектаў.

У ГОСЦІ ДА СУСЕДЗЯЎ

Намеснік міністра па ахове помнікаў гісторыі і культуры Пензенскай вобласці **Кацярына Бойка**, якая ўзяла ўдзел у пасяджэнні па відэасувязі, распавяла аб захаванні аб'ектаў культурнай спадчыны ў сваім рэгіёне. Між іншага, Пензенская вобласць вядомая тым, што тут знаходзяцца сядзіба Тарханы, дзе правёў дзіцячыя гады Міхаіл Лермантаў, дом у сяле Нараўчат, дзе нарадзіўся **Аляксандр Купрын**, а таксама будынак, дзе ў дзяцінстве жыў **Вісарыён Бялінскі**. У Пензе захаваліся дамы, дзе жылі і працавалі пісьменнік **Міхаіл Салтыкоў-Шчадрын**, гісторык **Васіль Ключэўскі**, рэжысёр **Усевалад Меерхольд** і вядомы хірург **Мікалай Бурдэнка**.

Мяркуюцца, што ў маі адбудзецца пашыраная відэаканферэнцыя

Экспазіцыя Музея беларускага народнага мастацтва

з удзелам Міністэрства па ахове помнікаў гісторыі і культуры Пензенскай вобласці, а ў перспектыве будзе разгледжаная магчымасць правядзення абменных семінараў, падчас якіх спецыялісты з Пензы здолеець пабачыць на свае вочы помнікі нашай краіны, а беларускія калегі, адпаведна, наведаюць Пензенскую вобласць.

ПАДСУМАВАННЕ ЗРОБЛЕНАГА

Начальнік упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры **Таццяна Бокша** выступіла з дакладам аб ролі гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі ў захаванні гістарычнай памяці і патрыятычным выхаванні падрастаючага пакалення. Яна нагадала, што наша краіна далучылася да UNESCO ў 1954 годзе і з'яўляецца ўдзельніцай дзвюх канвенцый, якія абараняюць спадчыну: Канвенцыі аб ахове прыроднай і культурнай спадчыны 1972 года і Канвенцыі аб ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны 2003 года.

У спісы сусветнай спадчыны UNESCO ад Беларусі ўключаныя чатыры аб'екты: **Белавежская пушча** (1992), **Мірскі замак** (2000), **Нясвіжскі замак** (2005) і пункты **Дугі Струвэ** (2005), а таксама пяць элементаў нематэрыяльнай культуры: абрад **“Калядныя цары”** (2009), **Будслаўскі фэст** (2018), абрад **“Юраўскі карагод”** (2019), **культура ляснога бортніцтва** (2020) і **мастацтва саломаліцення** (2022).

У 2023 годзе ў UNESCO ўнесеныя дзве намінацыі па элементах **“Выцінанка. Традыцыйнае мастацтва выразанання з паперы”** і **“Неглюбская народная тэкстыльная традыцыя”**, а сёлета ў сакавіку пададзена намінацыя **“Культура беларускай дуды”**.

Таццяна Бокша падкрэсліла, што вялікую ролю ў справе захавання спадчыны адыгрывае **Фонд Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь** па падтрымцы культуры і мастацтва, дзякуючы якому за апошнія гады праведзеныя работы на такіх аб'ектах, як царква **Раства Правасвятой Багародзіцы XVI стагоддзя ў вёсцы Мураванка Шчучынскага раёна**, маёнтак **Напалеона Орды** ва ўрочышчы **Красны Двор Іванаўскага раёна**, **капліцы-пахавальні XIX стагоддзя родаў Ажэшкаў у Закозельі Драгічынскага раёна і Паскевічаў у Гомелі**, **касцёл і калегіум езуітаў XVIII стагоддзя у Мсціславе**, **Спаса-Праабражэнская царква XII стагоддзя ў Полацку**, і іншыя. У 2022—2023 гадах на захаванне гісторыка-культурных каштоўнасцей накіравана каля 190 мільёнаў беларускіх рублёў.

МЕРКАВАННЕ АДМЫСЛОЎЦАЎ

Дэкан архітэктурнага факультэта Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта, доктар архітэктуры, прафесар **Армен Сардараў** у сваім выступленні паразважаў аб пытаннях захавання вобраза помніка. Ён звярнуў увагу, што першачарговай задачай з'яўляецца зберажэнне любых

Стары замак у Гродне

Абрад «Юраўскі карагод»

вартасных помнікаў архітэктуры, незалежна ад перыяду іх стварэння і тагачаснай палітычнай ці ідэалагічнай кан'юнктуры. Таксама неабходна з павагай ставіцца да знешніх асаблівасцей помніка, якія перадаюць дух часу, у тым ліку ў выпадку захавання пабудовы ў руінаваным стане, якія зусім не абавязкова патрабуюць аднаўлення ў першапачатковым выглядзе.

Дацэнт кафедры «Дызайн архітэктурнага асяроддзя» архітэктурнага факультэта БНТУ, кандыдат мастацтвазнаўства **Яўген Марозаў** распавёў аб месцы савецкай архітэктурнай спадчыны ў работах студэнтаў. Узоры савецкага мадэрнізму, якія сёння яшчэ не ўспрымаюцца шырокімі коламі грамадства як помнікі, тым не менш, маюць архітэктурную і гістарычную вартасць. У якасці прыкладаў цікавых студэнцкіх работ дакладчык згадаў даследаванні аб архітэктурных катэджай 1980—1990-х і аб трансфармацыі савецкага інтэр'ера паводле матэрыялаў кінафільмаў. Выдатным прыкладам студэнцкіх работ таксама з'яўляецца стварэнне макетаў і 3D-мадэляў знакавых архітэктурных аб'ектаў. Акрамя таго, Яўген Марозаў узяў пытанне стварэння музея архітэктуры, якога сёння не стае для дэманстрацыі дасягненняў айчынных доўгіх эпох.

3 ГІСТОРЫІ ЎЛІКУ ПМНІКАЎ

Вядучы навуковы супрацоўнік аддзела выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі

і фальклору імя Кандрата Крапівы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук, кандыдат мастацтвазнаўства **Таццяна Гаранская** выступіла з дакладам «Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі: сучасны погляд». У 1969 годзе Савет Міністраў БССР прыняў закон аб ахове помнікаў культуры, а ў 1980-м з'явілася пастанова «Аб захадах па паліпшэнні аховы, рэстаўрацыі і выкарыстання гісторыі і культуры», якая, між іншага, прадугледжвала папулярызаванне спадчыны праз выпуск інфармацыйнай прадукцыі.

У 1984 годзе быў зацверджаны «Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі», які выходзіў асобнымі кнігамі, прысвечанымі кожнай з абласцей краіны, — да 1988-га свет пачылі сем тамоў, што змяшчалі 14 тысяч артыкулаў. Тады ж на падставе гэтага выдання быў зацверджаны і спіс помнікаў гісторыі і культуры БССР рэспубліканскага значэння, які пазней лёг у аснову Дзяржаўнага спісу гісторыка-культурных каштоўнасцей.

ТАЯМНІЦЫ СТАРАЖЫТНЫХ ВАЛОЎ

Загадчык аддзела археалогіі Сярэдніх вякоў і Новага часу Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук, кандыдат гістарычных навук **Андрэй Вайцяховіч** падзяліўся досведам даследавання гарадзішча на рацэ Менцы. Падчас раскопак 2022—2023 гадоў на яго тэрыторыі археолагі знайшлі вялікую коль-

касць прадметаў, якія адносяцца да X і XI стагоддзяў, — гэта можа расцэнвацца як сведчанне, што яшчэ да бітвы на Нямізе, з якой звязаная першая летапісная згадка пра Мінск, тут існавала буйное паселішча.

У 2021-м Савет Міністраў зацвердзіў дзяржаўную праграму «Культура Беларусі» на 2021—2025 гады, якая, між іншага, прадугледжвае даследаванне найбольш значных помнікаў гісторыі, у тым ліку археалагічнага комплексу на Менцы, у склад якога ўваходзяць малое і вялікае гарадзішчы, чатыры селішчы і групы курганоў. Тут былі праведзеныя маштабныя даследаванні земляных умацаванняў, раскопкі закралі плошчу каля 30 на 30 метраў і на восем метраў углыбіню.

Гэта першыя ў краіне паўнаватасныя раскопкі аб'екта — цалкам вышыня вала складае дзевяць метраў, недаследаваным пакуль застаецца апошні з іх. У выніку былі выяўленыя сляды дрэва-земляных умацаванняў, так званых гарадзён, датаваных X стагоддзем, якія ўяўляюць сабой здвоеныя дубовыя клеці вышыняй каля пяці метраў. Аб тым, што старажытнае селішча на Менцы было буйным гандлёвым і эканамічным цэнтрам воласці, сведчыць таксама вялікая колькасць знойдзеных тут арабскіх манет.

Загадчык кафедры археалогіі і спецыяльных дысцыплін гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук **Паліна Курловіч** і выкладчык кафедры глебазнаўства і геаінфармацыйных сістэм факультэта геаграфіі і геаінфарматыкі БДУ **Аляксей Сазанаў** падзяліліся досведам выкарыстання паветранага лазернага сканавання для захавання і вывучэння археалагічных помнікаў на прыкладзе даследаванняў БДУ, у тым ліку гарадзішча на Менцы.

У сваю чаргу, прафесар кафедры «Архітэктура жылых і грамадскіх будынкаў» архітэктурнага факультэта БНТУ, доктар архітэктуры **Сяргей Сергачоў** падзяліўся сваімі ўспамінамі аб тым, як непадалёк ад Гарадзішча ў 1970-я пачаў стварацца Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту.

СКАРБНІЦА МАЙСТЭРСТВА

Загадчык філіяла Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь «Музей беларускага народнага мастацтва» **Генадзь Лісаў** распавёў аб рабоце па захаванні і папулярызаванні гісторыка-культур-

най спадчыны Рэспублікі Беларусь у сваёй установе. Музей размяшчаецца ў вёсцы Аколіца Мінскага раёна на тэрыторыі Рэспубліканскага цэнтра алімпійскай падрыхтоўкі па зімовых відах спорту «Раўбічы», у гістарычным будынку неагатычнага касцёла Святога Апостала Мацвея сярэдзіны XIX стагоддзя, і дзейнічае з 1979 года.

Аснову экспазіцыі музея складаюць узоры традыцыйнага народнага мастацтва XVI—XX стагоддзяў, а таксама творы сучасных майстроў саломаліцтва, ганчарства, ткацтва, разьбы і роспісу па дрэве. Акрамя выстаў, у музеі ладзяцца канцэрты класічнай і народнай музыкі, батлеечныя прадстаўленні і майстар-класы па традыцыйных рамёствах.

ДАКРАНУЦЦА ДА ВЫТОКАЎ

Намеснік дырэктара па навуковай рабоце Гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаўе» **Генадзь Сівохін** і старшы навуковы супрацоўнік навукова-экспазіцыйнага аддзела музея-запаведніка **Ксенія Сямашка** падрыхтавалі даклад «Ад гісторыка-археалагічнага запаведніка да гісторыка-культурнага музея-запаведніка: да пытання актуалізацыі ахоўнага статусу».

А пасля пасяджэння ўдзельнікаў мерапрыемства чакала экскурсія па гістарычным цэнтры Заслаўя, падчас якой яны мелі магчымасць наведаць Спаса-Праабражэнскую царкву XVI стагоддзя, Музей беларускай маляванкі і Этнаграфічны комплекс «Млын». Экскурсія дазволіла бліжэй пазнаёміцца з гісторыяй і помнікамі аднаго з найстаражытнейшых гарадоў Беларусі і ўвачавідкі пераканацца ў багацці гісторыка-культурнай спадчыны нашай краіны.

Антон РУДАК
Фота з прэзентацый

Лідскі замак